

13. Фонд розвитку міжнародних відносин. URL: <http://iirfund.org/about/opening/>.
14. Гернего Ю.О. Ендавмент-технології людського розвитку в Україні. Вісник Хмельницького університету управління та права. 2017. № 3. С. 45–48.
15. Міжнародний благодійний фонд відродження Києво-Могилянської академії. URL: <http://www.fund.ukma.kiev.ua/>.
16. Кампанія розвитку Українського католицького університету. URL: <https://supporting.ucu.edu.ua/about/>.
17. Воробйова О.П. Особливості впровадження ендавмента у вищих навчальних закладах: українській досвід. URL: http://sc-media.org/upload/files/1st_paper.pdf.
18. Белов О. Ендавмент як нова форма забезпечення стабільності фінансування наукових досліджень в Україні. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. № 4. С. 50–62.
19. Що таке ендавмент / Фонд розвитку Інституту міжнародних відносин. URL: <http://iirfund.org/about/endowment/>.
20. Лебеда Т.Б. Вплив освіти на економічну динаміку в Україні. Економіка і прогнозування. № 4. С. 110–120.
21. Рябков К., Покідіна В. Ендавмент у вищій освіті: світова практика та українське сьогодення. Популярна економіка: ціна держави. 2015. № 34. 18 с.
22. Cardarella T. Endowment Management: New and Proven Strategies. University Business. 2006. URL: <https://www.universitybusiness.com/article/endowment-management-new-and-proven-strategies>.

ЭНДАУМЕНТ КАК ФОРМА ФИНАНСИРОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье рассмотрен международный опыт высших образовательных учреждений в области фандрайзинга и поиска внебюджетных источников дохода. Изучена зарубежная практика использования возможностей фондов для финансирования высшего образования. Описана схема действия эндаумент-фондов, обоснована необходимость их создания. Рассмотрена мировая практика создания эндаумент-фондов. Сделаны выводы о том, что наличие собственного целевого капитала гарантирует для учреждения высшего образования стабильность реализации долгосрочных научно-исследовательских программ, качественное улучшение уровня профессорско-преподавательского состава, привлечение лучших студентов и создание оптимальных материально-технических условий образовательного процесса.

Ключевые слова: эндаумент, эндаумент-фонды, учреждения высшего образования, финансовые инструменты, инвестирование.

ENDOWMENT AS A FORM OF HIGHER EDUCATION FUNDING

Summary. In this article deals with the international experience of higher education institutions in the field of fundraising and the search for extrabudgetary sources of income. The foreign practice of using the possibilities of funds for financing higher education has been studied. Describes the scheme of endowment funds, grounded the need for their creation. The world practice of creating endowment funds is considered. It is concluded that the availability of own target capital guarantees the University stability of the implementation of long-term research programs, qualitative improvement of the teaching staff, attracting the best students and creating the optimal material and technical conditions of the educational process.

Key words: endowment, endowment funds, institutions of higher education, financial instruments, investment.

УДК:004.4:332.33-047.64:631.11

Томашук І. В.

*асистент кафедри аналізу та статистики
Вінницького національного аграрного університету*

Tomashuk I. V.

*Assistant Professor, Department of Analysis and Statistics
Vinnytsia National Agrarian University*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. У статті розглянуто процес інформаційного забезпечення управління земельними ресурсами в умовах аграрної реформи, яка є системою взаємопов'язаних заходів, спрямованих на організацію раціонального використання та охорони земельних ресурсів, а також впливу на інтереси різних суб'єктів – учасників земельних відносин. Визначено, що одним із найважливіших чинників управління земельними ресурсами на всіх адміністративно-територіальних рівнях є система землевпорядкування та державного земельного кадастру, яка становить інформаційну базу державного управління територіями та економічного регулювання земельних відносин. Запропоновано напрями вдосконалення земельно-інформаційної системи, що сприятиме посиленню контролю державними органами влади над станом використання сільськогосподарських земель.

Ключові слова: державний земельний кадастр, єдиний інформаційний простір, земельні ресурси, ефективне управління, інформаційна база, земельна реформа, облік землі.

Вступ та постановка проблеми. Управління земельними ресурсами нерозривно пов'язане з ефективним використанням їх як головного національного багатства. Актуальність проблеми зумовлена тим, що стан земель постійно погіршується, земля деградує, знижується родючість ґрунтів, посилюються негативні процеси, відбувається забруднення навколишнього середовища та поглиблюється екологічна криза, що призводить до виснаження природних ресурсів. Усе це вимагає радикальної зміни ставлення до землі, використання рішучих заходів для запобігання негативним процесам (рис. 1).

Для ефективного управління земельними ресурсами та прийняття рішень у сфері регулювання земельних відносин органам управління й іншим суб'єктам земельних відносин слід забезпечити надійну та оперативну інформацію про стан земельного фонду, динаміку його розвитку. Володіння необхідною об'єктивною інформацією дасть змогу органам влади планувати та прогнозувати розвиток земельних ресурсів, приймати ефективні рішення щодо раціонального використання земель. Для підвищення ефективності державного управління земельними ресурсами розроблення заходів щодо створення інформаційного середовища землекористування, використання та охорони земель стає особливо актуальним у контексті земельної реформи та визначення її подальших дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені підкреслюють, що на сучасному етапі розвитку земельних відносин в аграрному секторі існує потреба в поліпшенні інформаційного забезпечення для ефективного управління сільськогосподарськими землями.

Дослідження характеристик та особливостей використання земель сільськогосподарського призначення, розуміння принципів їх використання допоможуть забезпечити ефективні заходи щодо захисту цих земель. Проблеми інформаційного забезпечення державного землеустрою вивчали багато вітчизняних та зарубіжних учених, а саме: В.А. Боклаг, Г.М. Калетник, С.М. Кваша, Л.М. Макеєва, Л.Я. Новаковський, М.А. Олещенко, О.В. Степенко, О.В. Сакаль, Н.А. Третяк, А.М. Третяк, О.С. Дорош та ін. Але сучасний стан удосконалення інформаційного забезпечення управління земельними ресурсами в сільськогосподарських підприємствах на основі оновлення ефективної та якісної системи даних у поєднанні з використанням новітніх інформаційних технологій потребує подальшого дослідження та вивчення.

Метою даної роботи є наукове обґрунтування необхідності вдосконалення інформаційного забезпечення використання земель сільськогосподарського призначення

для ефективного державного управління земельними ресурсами, охорони земель та функціонування ринкових земельних відносин; розроблення шляхів удосконалення інформаційної системи земель, що посилює контроль державних органів над станом використання земель сільськогосподарського призначення.

Результати дослідження.

Земельні відносини та земельна власність у країні завжди були визначальними чинниками його соціально-економічного розвитку. Процес удосконалення земельних відносин в Україні потребує наукового обґрунтування механізму їх розвитку, який передбачає виявлення та визначення комплексу сучасних інструментів та методів здійснення заходів, спрямованих на раціональне використання земель, управління земельними ресурсами та охорону природних ресурсів.

На черговому етапі земельної реформи існує низка необхідних заходів, які визначають зміст управління земельними ресурсами та забезпечення ефективного використання земельних ресурсів (рис. 2).

Загалом використання землі, особливо сільськогосподарського призначення, повинно поєднувати інтереси конкретних землекористувачів та суспільства у цілому, а також усіх учасників земельних відносин, зокрема потенційних, для раціонального її розподілу та ефективного виробництва (рис. 3).

Раціональне землекористування залежить від ефективності державного управління цим ресурсом. Одним із найважливіших завдань державного управління земельними ресурсами нашої держави є забезпечення створення широкого інформаційного простору у сфері земельних відносин, ринку землі, земельного кадастру, землеустрою, охорони земель тощо. Рівень управління земельними ресурсами повинен відповідати концепції сталого розвитку держави та визначити економічні моделі й механізми регулювання ринкових процесів у сфері земельних відносин [9]. Але сьогодні в реальному житті ми стикаємося з низкою проблем, які вказують на недоліки земельних питань.

Однією з проблем управління земельними ресурсами є відсутність ефективного механізму організації земельно-кадастрової інформації. Система інформаційної підтримки управління земельними ресурсами має формувати єдиний інформаційний простір та забезпечувати інформаційну підтримку екологічно безпечного використання сільськогосподарських земель (рис. 4) [10].

Земля України є важливим ресурсом із погляду соціально-економічних та екологічних підходів. Більше 95% виробництва харчових продуктів і понад 65% споживчих товарів у країні відбуваються з використанням земельних

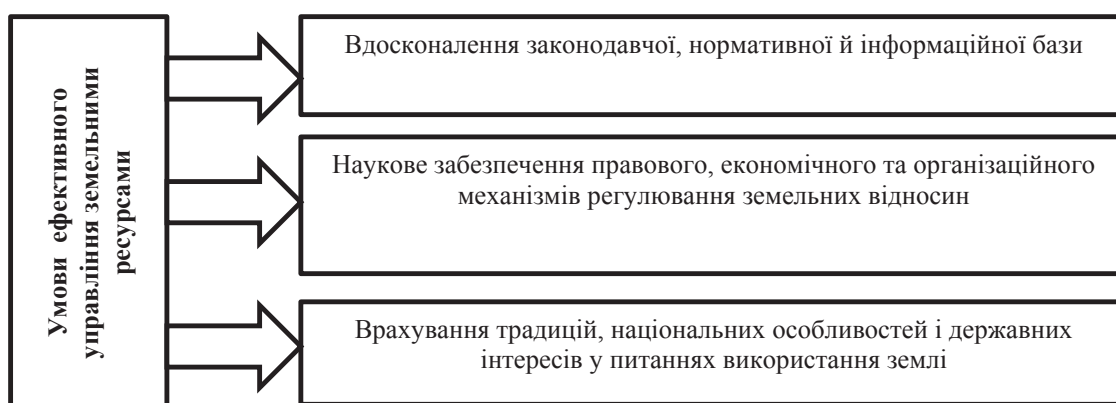

Рис. 1. Основні умови ефективного управління земельними ресурсами

Джерело: сформовано за результатами дослідження

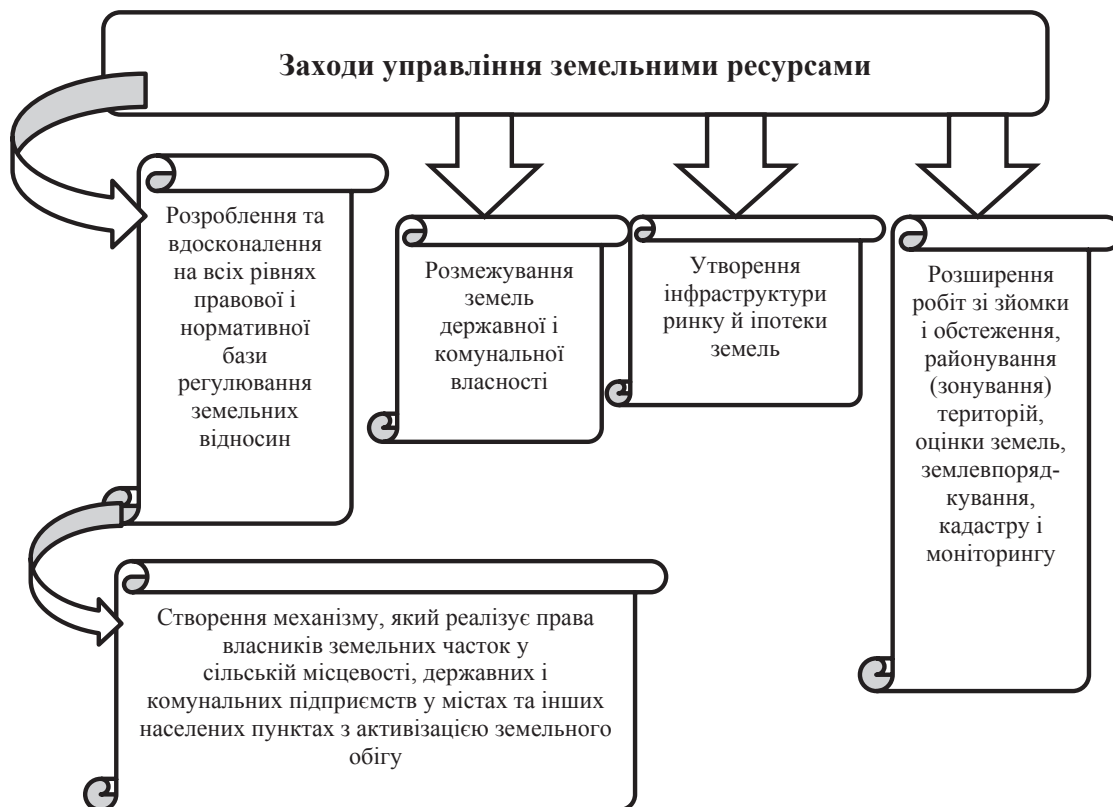

Рис. 2. Основні заходи управління земельними ресурсами

Джерело: сформовано за результатами дослідження

ресурсів. Водночас частка земельних ресурсів у загальній структурі продуктивних сил країни становить близько 40%. Окрім того, на землю припадає близько 20% вартості виробничих фондів [5].

Усі землі України незалежно від їх цільового призначення, господарського використання й особливостей правового режиму належать до земельних ресурсів і утворюють єдиний земельний фонд держави (рис. 5).

Для поліпшення використання земель та отримання вичерпної інформації про земельні ресурси перспективно створювати онлайнві картографічні продукти у поєднанні з кількісними та якісними характеристиками сільськогосподарських угідь, що, своєю чергою, сприятиме інвестиційній привабливості цих територій; забезпечить контроль із боку держави, громадянами та громадськими організаціями, науковими установами щодо використання цих земель відповідно до їх призначення, захисту та моніторингу [6].

Звичайно, управління земельними ресурсами є багатофункціональним та багатограним процесом, тому в його впровадженні беруть участь різні державні органи. Загальне управління та контроль земельних ресурсів здійснюються вищими органами державної влади та державного управління, а саме: Президентом, Верховною Радою, Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки та оборони (рис. 6). Спеціалізоване управління земельними ресурсами здійснюється окремими державними органами, наприклад міністерствами, державними комітетами, спеціальними комісіями, агенціями, які мають повноваження щодо використання та захисту земельних ресурсів або для здійснення певних видів діяльності [3].

Ключове місце в управлінні земельними ресурсами належить Державному комітету земельних ресурсів України, який здійснює державне управління земельними

ресурсами, державну політику у сфері земельних відносин та проводить реформи у сфері земельних відносин.

Система органів державного управління земельними ресурсами включає не тільки вищі та центральні органи державного управління, а й регіональні та внутрішні органи управління, оскільки землеустрій здійснюється як за рахунок зовнішнього управління земельними ресурсами, так і шляхом прийняття управлінських рішень окремими суб'єктами [8].

Таким чином, процес землеустрою слід розглядати як цілісну систему функціонування відповідних державних органів та адміністративних одиниць управління, діяльність яких спрямована на забезпечення ефективного використання земельних ресурсів шляхом реалізації управлінських рішень (табл. 1).

Ефективне управління земельними ресурсами вимагає максимальної узгодженості та ефективності всіх елементів. Особлива роль у системі землеустрою належить Державному земельному кадастру, який є інформаційною базою для земельного обліку, землеустрою, регулювання земельних відносин, підтримки податкової та інвестиційної політики держави та розвитку земельного ринку, обґрунтування земельних платежів [1; 2]. Державний земельний кадастр містить систему необхідної інформації та документів про правовий режим земель, розподіл їх між землевласниками та землекористувачами за категоріями земель, якісними характеристиками та цілями земель.

Державний земельний кадастр фіксує факти виникнення або припинення існування земельної ділянки як об'єкта власності та права на її використання, а також надає інформацію державним органам і органам місцевого самоврядування, зацікавленим підприємствам, установам та організаціям, громадянам для регулювання

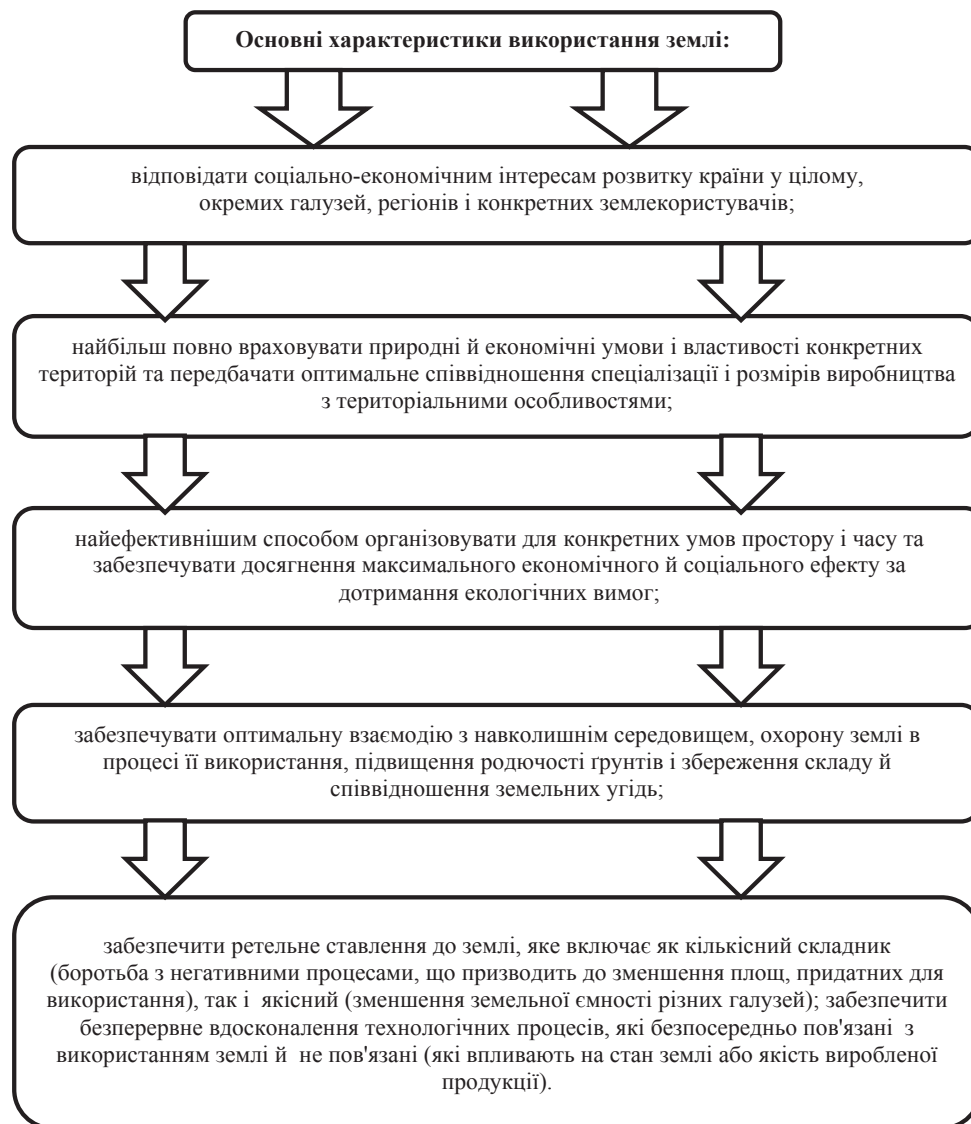

Рис. 3. Основні характеристики використання землі

Джерело: сформовано за результатами дослідження

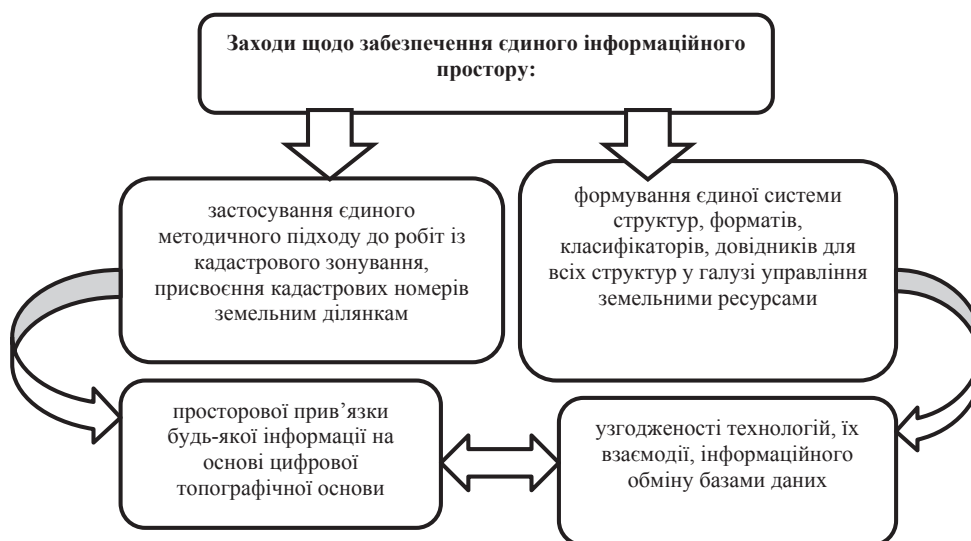

Рис. 4. Основні заходи щодо забезпечення єдиного інформаційного простору

Джерело: сформовано за результатами дослідження

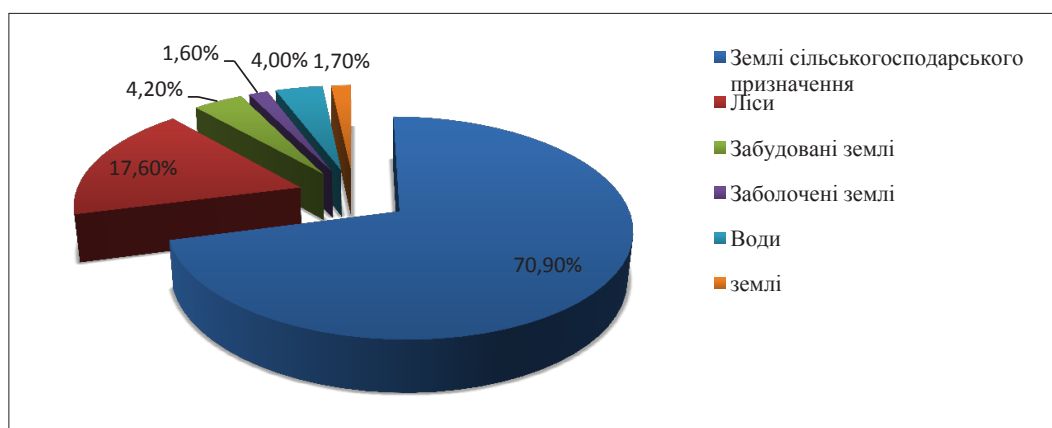

Рис. 5. Земельний потенціал України, 2017 р.

Джерело: сформовано на основі [4]

земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру земельної оплати та вартості землі у складі природних ресурсів та ресурсного потенціалу агропромислового комплексу, контролю над використанням та захистом земель, економічного та екологічного обґрунтування проектів землеустрою.

Відповідно до наявної системи кадастрової реєстрації земельних ресурсів, початковим рівнем її побудови є накопичення інформації про земельні ділянки, їх кількісні та якісні характеристики відповідно до виконавчих комітетів сільських, селищних, міських рад народних депутатів, після чого зібрані дані передаються на районний, регіональний та національний рівні. Водночас основною ланкою у створенні єдиного інформаційного середовища щодо земельних ресурсів мають стати землевласники та землекористувачі – сільськогосподарські підприємства, які будуть записувати, обробляти та передавати інформацію про правовий, економічний та природний стан земельних ресурсів на інші рівні управління через організацію бухгалтерського обліку та звітності [2; 7]. Крім того, операційні та технічні дані і бухгалтерські записи підприємства містять економічні, сільськогосподарські та інші показники, що характеризують фактичний стан земель на аграрному підприємстві, а також дають можливість проаналізувати рівень їх використання.

Особливе місце в ефективному використанні земельних ресурсів належить бухгалтерському обліку, який як елемент інформаційного забезпечення управління сільськогосподарськими землями повинен відповідати загальним вимогам щодо формування інформаційних та облікових принципів відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» (табл. 2).

Виконання цих принципів бухгалтерського обліку значно полегшить процес створення інформаційної бази даних для ефективного управління земельними ресурсами в сільськогосподарських підприємствах, оскільки бухгалтерський облік служить джерелом об'єктивної, неупередженої інформації, основою для реалізації правових угод з земельними ділянками та сприятиме прийняттю рішень про ефективне використання таких ресурсів у господарській діяльності кожного підприємства.

Висновки. Управління земельними ресурсами в сільськогосподарських підприємствах потребує функціонування інформаційної системи даних про земельні ресурси в розрізі кожного суб'єкта управління, до складу якої входять усі ланцюги управління та шляхи руху потоків інформації. Важливе місце в системі управління належить

Рис. 6. Структура системи законодавства в галузі земельних відносин

Джерело: сформовано за результатами дослідження

оперативно-технічному та бухгалтерському обліку, який водночас із Державним земельним кадастром виконує роль організаційно-технічного механізму інформаційного забезпечення системи управління земельними ресурсами. Організація належного бухгалтерського обліку земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах є необхідним елементом формування кадастрового обліку та розвитку ринку земельних ресурсів, оскільки саме облік є першоджерелом точної, неупередженої інформації, базою

Основні завдання управління земельними ресурсами

Завдання	Складники
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – Розвиток ринку земельних ресурсів та створення його інфраструктури, здійснення оціночної діяльності – Розвиток іпотечного кредитування – Вдосконалення системи земельних платежів та оподаткування
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> – Формування державної політики у сфері земельних відносин – Створення національної системи землекористування
Правові	<ul style="list-style-type: none"> – Розроблення нормативно-правового забезпечення регулювання землекористування, проведення державного контролю над виконанням законодавства
Наукові	<ul style="list-style-type: none"> – Розроблення науково-методичних основ земельних відносин – Забезпечення адекватного рівня освіти та підвищення кваліфікації фахівців – Проведення дослідницьких робіт, конференцій та семінарів із проблем удосконалення наявного механізму земельних відносин та законодавчої бази, управління земельними ресурсами – Впровадження міжнародного співробітництва та новітніх технологій удосконалення управління земельними ресурсами та управління земельними кадастрами
Інформаційно-регулятивні	<ul style="list-style-type: none"> – Ведення державного земельного кадастру та обліку – Проведення інвентаризації та моніторингу земельних ресурсів – Організація та проведення землевпорядних робіт – Створення спеціалізованих інформаційних центрів та програмно-інформаційних комплексів – Випуск довідкової, нормативно-технічної та рекламної продукції для інформування суб'єктів земельних відносин

Джерело: сформовано за результатами дослідження

Принципи бухгалтерського обліку щодо інформаційного забезпечення управління земельними ресурсами сільськогосподарського призначення

Назва	Характеристика
Повне висвітлення	Бухгалтерська інформація про земельні ресурси має бути повністю розкрита у фінансовій звітності: наявність на початок та кінець року, цільове використання та трансформація угідь. У результаті користувачі інформації можуть приймати відповідні рішення, оцінити стан суб'єкта та результати його господарської діяльності
Безперервність	Використання земельних ресурсів має здійснюватися виходячи з припущення, що вони будуть використовуватися підприємством у подальшій господарській діяльності, тобто зі збереженням їх цільового призначення та за умов поліпшення якісних характеристик
Своєчасність	Подання звітності, що містить інформацію про земельні ресурси, у терміни, що задовольняють вимоги користувачів в інформації
Почерговість вибраної облікової політики	Належна організація внутрішнього обліку та контролю над земельними ресурсами, збереження порядку їх відображення у відповідній документації та на рахунках бухгалтерського обліку, дотримання термінів інвентаризації
Обережливість	Оцінка земельних ресурсів не може бути завищена, а зобов'язання та витрати від операцій із ними – занижені, що свідчить про більшу готовність сільськогосподарських підприємств до затрат, аніж до можливих доходів
Незалежність	Відокремлене відображення земельних ресурсів, що перебувають у власності юридичних осіб або використовуються на правах фінансової оренди та ділянок фізичних осіб, що надані в операційну оренду та суборенду
Перевага сутності над формою	В обліковій системі та звітності мають бути відображені відокремлено ресурси, що знаходяться у власності, обробляються і беруть участь у виробничому процесі, не використовуються тривалий період, та ділянки, що перебувають на позабалансовому обліку (операційній оренді)
Нарахування та відповідність доходів і витрат	Доходи та витрати від операцій із землею відображаються в обліку в момент їх виникнення незалежно від дати надходження або сплати коштів
Історична (фактична) собівартість та принцип єдиного грошового вимірника	Дотримання порядку індексації та визначення справедливої вартості земельних ресурсів

Джерело: сформовано за результатами дослідження

для здійснення правових угод із земельними ділянками та прийняття рішень щодо ефективного їх використання.

Стабільність у землекористуванні є перспективною достовірною інформаційною забезпеченням управління земельними ресурсами в сільськогосподарських підприємствах для всіх учасників земельних відносин, що призведе до залучення інвестицій, а для землевласників це можливість отримання постійного прибутку за рахунок раціонального використання земельного ресурсу.

Наявність достовірної інформації є головним критерієм прийняття ефективних управлінських рішень у сфері використання та охорони земель на державному й регіональному рівнях. Земельно-реєстраційна система має бути доповнена показниками якості земель, їх оцінки та відображати особливо цінні території, що сприятиме посиленню контролю державними органами влади над станом використання та обліку сільськогосподарських земель.

Список використаних джерел:

1. Боклаг В.А. Інтегровані земельно-інформаційні системи як механізм удосконалення управління земельними ресурсами. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_1/doc/2/13.pdf (дата звернення: 26.08.2018).
2. Все про бухгалтерський облік. URL: <http://dt-kt.net/articles/article-65/> (дата звернення: 02.09.2018).
3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (зі змін. і доп.) / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>. (дата звернення: 12.08.2018).
4. Калетнік Г.М. Стратегіко-інституційні засади ефективності використання потенціалу аграрного сектору економіки. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2015. № 1. С. 5–9.
5. Кваша С.М. Земельні відносини в контексті моделей розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2009. № 3. С. 54–58.
6. Максева Л.М. Інформаційне забезпечення державного управління землями сільськогосподарського призначення. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2013. № 4. С. 32–36.
7. Новаковський Л.Я., Олещенко М.А. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування: монографія; 2-е вид., доп. К.: Урожай, 2009. 276 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про моніторинг земель». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
9. Степенко О.В. Управління земельними відносинами в Україні: механізми та напрями розвитку. Економіст. 2014. № 8. С. 39–43.
10. Третяк А.М., Дорош О.С. Управління земельними ресурсами: навч. посіб.; за ред. проф. А.М. Третяка. Вінниця: Нова Книга, 2006. 360 с.

**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ**

Аннотация. В статье рассмотрен процесс информационного обеспечения управления земельными ресурсами в условиях аграрной реформы, которая является системой взаимосвязанных мероприятий, направленных на организацию рационального использования и охрану земельных ресурсов, а также влияния на интересы различных субъектов – участников земельных отношений. Определено, что одним из важнейших факторов управления земельными ресурсами на всех административно-территориальных уровнях является система землеустройства и государственного земельного кадастра, которая составляет информационную базу государственного управления территориями и экономического регулирования земельных отношений. Предложены направления усовершенствования земельно-информационной системы, что будет способствовать усилению контроля государственными органами власти над состоянием использования сельскохозяйственных земель.

Ключевые слова: государственный земельный кадастр, единое информационное пространство, земельные ресурсы, эффективное управление, информационная база, земельная реформа, учет земли.

**IMPROVING INFORMATION SUPPLY OF LAND RESOURCES MANAGEMENT
IN AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Summary. The article deals with the process of information provision of land resources management in the conditions of agrarian reform, which is a system of interrelated measures aimed at the organization of rational use and protection of land resources, as well as the influence on the interests of various actors – participants in land relations. It has been determined that one of the most important factors of land resources management at all administrative-territorial levels is the land management system and the state land cadastre, which constitute the information base of state management of territories and economic regulation of land relations. The directions of improvement of the land information system are proposed, which will help to strengthen control by state authorities on the condition of agricultural land use.

Key words: state land cadastre, single information space, land resources, effective management, information base, land reform, land registration.